

REGÉNY AZ IDŐTLEN IDŐRŐL

Christoph Ransmayr: Cox vagy Az idő múlása
Regény Adamik Lajos fordításában, Kalligram, 2018

Elbűvölő és az írói képzelet csodálatos utazása ez a regény. A szerző utószavában segít nekünk, mert ugyan Quiánlong (1711–1799) a Quindinasztia császára valóban élt, s nevét azért is érdemes megjegyezni, mert ő önként mondott le trónjáról, Ransmayr nagyrészt kitalált történetben mondja el az időről, a születésről és az elmúlásról filozófiai mélységű gondolatait.

A kerettörténet egy híres angol órasmester meghívása a kínai palotába azzal a céllal, hogy készítsen a császárnak egy önmagától működő, soha meg nem álló időmérő szerkezetet. Alistér Cox (akinek a valóságban James volt a keresztnéve) három munkatársával megy el a pekingi császári székhelyre, hogy a császár parancsára elkészítse az örökmozgó órát (*Perpetual Motion*). Ez a korában egyedülálló szerkezet az, amit Ransmayr látott. A többi óra, mely a regényben szerepel, az író feltehetőleg alapos történelmi kutatásainak eredménye.

Cox és kollégái, akik egy évszázaddal az angol (cromwelli) forradalom után érkeznek a császárvárosba, döbbenet figyelik a kínai uralkodó abszolút hatalmát, a könyörtelen kínzásokat és gyakori kivégzéseket, melyeket számukra érthetetlen bűnökért ró ki a császár alattvalói némelyikére.

Ebben a légkörben, azaz félelemmel, aggodalommal és alig titkolható kíváncsisággal kezdenek dolgozni a császár parancsára. Tolmácsuk, akinek nagyon fon-

tos szerepe van a regényben, mindig csak annyit fordít le az angol vendégek („hosszuorrúak”) kérdéseiből, megjegyzéseiből amennyit jónak lát, de ugyanezt teszi, valahányszor az idegenek jelenlétét megkérdőjelezi a helybeliek.

Szép és mindannyiunk számára érthető módja a cenzúrának.

Kína neve (kínaiul és japánul) a világ közepe. A császár ugyan nem isteni teremtmény (deitás), de az istenek kiválasztotta, az örökkön örökké uralkodó nap az istenek között. Leváltható ugyan (elkergethető), ha alattvalóival igazságtalan, de erre ritkán kerül sor.

Mérhetetlen gazdagságát a császári palota (mely egy különálló, a pórnéptől elzárt város Pekingben), annak több ezer működtetője, a rítusok és kérlelhetetlen alá- és fölérendeltség teszik megkérdőjelezhetetlenné.

Cox, a híres órasmester személyes tragédiáját próbálja feledni, ezért mond igent erre az útra és munkára, de a múlt őt is kísérti, nem véletlen, hogy a császár több ezer ágyasa közül a neki legkedvesebb, szépséges fiatal nő a saját elnémult feleségét juttatja eszébe.

Mindannyiunkat meghatároz a múltunk, jelenünk minden igyekezetünk ellenére sem szorítható az idő keretei közé, s jövőnk pedig éppen az idő korlátozottsága miatt ismeretlen. Ez a regény korhű nyelvezetével, a korabeli, tizenharmadik század második felének

császári atmoszférájával nem kevesebb, mint elmúlásunk metaforája.

A császár rabja az idő mérésének, izgatja a megfoghatatlan, tudni akarja, van-e soha meg nem álló, az örökkévalóság számára is működő óra. Cox kitalálja, miként lehet egy ilyen szerkezetet előállítani, de nem árulhatom el, milyen is ez az örökké működő óra, hiszen a könyv egyik legérdekesebb része éppen ez.

Történészként sok mindent írhatnak a regény szépségeiről, arról, milyen gyönyörűen adja vissza Christoph Ransmayr és a regény fordítója, Adamik Lajos a tizennyolcadik századi kínai uralkodó nyelvét, az udvar auráját, a természet lenyűgöző szépségeit, az évszakok változásait. Az is különleges, mert autentikus a regény stílusában, hogy szakít a kínai nevek, kifejezések és helységnevek hagyományos fonetikus átírásával, s ezt oly módon teszi az író, hogy ettől a regényben leírtak hitelessé, korhűvé válnak.

A legizgalmasabb azonban az idő misztikus és ezért mindannyiunk számára mérni akart fogalma. Sokan mondják, hogy a modernitás akkor teljesedett ki valamennyiünk számára, amikor az idő ketrecébe zártuk minden tevékenységünket.

A születés, a lét s a halál mind idővel méretik, az idő megmarad, mi elmúlunk. Önáltatás lenne, ha azt hinnénk, meg tudunk szabadulni az időtől, múltunk tanít bennünket, a jövőre sokan félve gondolunk, az itt és a most azonban e kettő között elillan, mint a császári megrendelésre elkészített, örökké működő órában a higany.

Nagyon régen olvastam e regényhez hasonlót, melynek lassú, de szenvedélyes ritmusa, nyelve, hangulata elvitt Kínába, láttam magam előtt a Tiltott Várost, s közben hallottam a nyári kabócaconcertet is. Mindez természetesen a regény írójának, valamint fordítójának, Adamik Lajosnak köszönhető. Nagyszerű, hogy a könyv borítóján az ő neve is szerepel, hiszen mint minden műfordító, ő is alkotó. ■ ■ ■

■ **Ferber Katalin:** történész. 1952-ben született Budapesten, a Közgazdasági Egyetemen végzett 1978-ban. Kilenc évig az MTA Történettudományi Intézetében dolgozott gazdaságtörténészként. 1993 és 2010 között Japánban egyetemi tanár, 2010 óta Berlinben él. Eddig hét könyve jelent meg, legutóbb *Azelárult Japán* a Kalligram Kiadó gondozásában, 2015-ben. Jelenleg *Álomtrilógia* címmel ír regényt.

